

Публікації

Романа ДУТКА

НАРОДОЗНАВЧА ТЕМАТИКА НА СТОРІНКАХ ЧАСОПИСУ «НОВА ХАТА» 1925—1927

«...У жертвний же день

Господень навідаю

карою князів укупі з царськими синами

й усіма тими, що вдягаються

в чужоземню одіж...

...і всіх, хто зодягає одіж чужинну...

...и всех одевающихся

в одіжду иноплемеников...

Біблія. Книга пророка Софонії. 1:8.

Переклад П. Куліша, І. Огієнка, Синодальний

Часопис «Нова Хата» — орган львівського жіночого промислового кооперативу «Українське Народне Мистецтво» — належав до численного ряду західноукраїнської періодики першої половини ХХ ст., що відстоювали національну окремішність українців в умовах бездержавності та експансії чужих культур. Кооператив працював над формуванням своєрідного українського модерного стилю одягу та облаштування житла і храму на ґрунті рідного традиційного мистецтва, а також над формуванням активної громадської позиції українського жіноцтва.

Ключові слова: львівський часопис «Нова Хата», жіночий кооператив «Українське Народне Мистецтво», українська мода, українська вишивка.

«Нова Хата» — часопис львівського промислового жіночого кооперативу «Українське Народне Мистецтво»¹, що видавався в особливу для західноукраїнського регіону пору міжвоєнної з 1925 по 1939 роки. Поразка у змаганнях за власну державу згуртувала українців, спонукала до впертої праці для суспільної збудови народу, зміцнення існуючих і формування різних нових національних громадських, господарських, наукових, мистецьких, освітніх інституцій найвищого рівня якості. Уже на початку ХХ ст. українці в Австро-Угорщині мали свої громадські, професійні, економічні, наукові, культурно-освітні і навіть політичні організації. Західноукраїнське громадянство свідомо змагалось за підняття освіченості, загальної культури народу, утвердження національної окремішності, витворення і збереження власного національного обличчя українців, і все це — при загостреному відчутті особистої відповідальності за долю Батьківщини.

Вагомим чинником суспільного життя була українська періодика. На сьогодні вона все ще має не лише суто історичне значення, але й не міліючу національно збудовуючу вартість. Проте доступ до видань першої половини ХХ ст., а тим більше їх дослідження на материнських теренах стали можливими лише з відновленням української державності [9, с. 30—41; 12, с. 3—10].

Збереження, дослідження мистецької спадщини народу, її примноження та розвиток було метою кооперативу «У. Н. М.», заснованого у 1922 р. групою активних осіб зі львівського інтелігентного жіноцтва. Досягнути поважну мету вбачалося через освідомлювання і переконування найширших верств суспільства про цінність народної творчості та через пропагування сучасного застосування як автентичних зразків народного мистецтва, так і його традиційних особливостей у новотворених виробках.

Впродовж перших років діяльності кооперативу сформувалася необхідність власного часопису уже не тільки для поширення інформації про народну творчість, плекання народного мистецтва через просвітництво і пропаганду його модерного застосування. Ставилися ширші завдання — підвищувати домашню культуру в цілому та формувати активну громадську позицію жіноцтва. «Високомистецький, талановито редагований журнал «Нова Хата» [5, с. 459], первісно скерований до освіченої інтелігенції, швидко став

широко запотребованим й улюбленим часописом серед містян і селян західної частини України, а також у діаспорі. Діяльність кооперативу була різноманітною й успішною, також його часопис мав дуже помітний вплив на суспільному полі: «Жіноча тема в житті і літературі зводилася до парадигми жінки-патріотки, виховательки дітей і суспільства в національному дусі ... така модель жіночого голосу в тексті культури мала й позитивні наслідки: вона ініціювала появу нової української жінки-галичанки. А без неї ... — активного члена соціуму, свідомої громадянки... — неможливі були б ні розгалужена мережа жіночих суспільних стратегій на збереження національної ідентичності (видавничо-літературна, педагогічна та політична діяльність), ні поява нових українських чоловіків, що у 1940-х рр. воюватимуть і з нацизмом, і з більшовизмом» [4, с. 12—13]. Про націотворчий рівень «Нової Хати» засвідчують, зокрема, непоодинокі випадки конфіскації тиражу часопису польською владою². Цей журнал належав до домінуючих тонів в акордах «жіночого голосу» західноукраїнських теренів. Першими засновниками «Нової Хати» були Стефанія Чижович, Стефанія Савицька, Олена й Ольга Кульчицькі, Марія Громницька, Соломея Охримович, Софія Федак, Ірина Павликовська, Дарія Бандрівська, Ірина Бонковська. Редакція розміщувалася у Львові при вулиці Руській, 18. Першим редактором була Марія Громницька, з кінця 1926 р. — д-р Марія Фуртак-Деркач, з 1930 по 1939 — Лідія Бурчачинська.

Матеріали часопису «Нова Хата» відображали діяльність кооперативу «У. Н. М.», а вона мала кілька напрямків. Головний — пошук методів доречного впровадження у тогочасний простір творів народного декоративного мистецтва та застосування його художніх засад при проектуванні нових ужиткових виробів, облаштуванні храмів і помешкань.

Важливою ділянкою праці кооперативу було об'єднування народних майстрів «домовиробників» для захисту від визиску посередників-скупників. Визиску економічного та, важливіше — естетичного, через нав'язування до виконання зразків за смаками лихварів. Збут творів народного мистецтва та інших дотичних товарів домовиробництва здійснювався у крамницях кооперативу, вироби рекламувала і «Нова

Хата». Через часопис чинився дієвий опір нівеченню естетичних уподобань народу: зрощувалася пошана до рідного народного мистецтва, настановлялося зберігати і застосовувати його зразки у «мистецьки незіпсованій чистоті» [5, с. 459]. «Нова Хата» формувала своєрідний український модерний стиль одягу та облаштування житла на ґрунті традиційного мистецтва. Культурно-виховний вплив «Нової Хати» охопив усі західноукраїнські землі. На її сторінках з'являлися високофахові статті поважних мистецтвознавців про народну творчість. Разом з тим часопис намагався бодай стисло зафіксувати всі події та явища, що торкалися сфери народного мистецтва.

У перших числах видання більшість сторінок була зайнята зразками модного європейського жіночого вбрання з неймовірною градацією відповідності до сезону, пори дня і нагоди застосування, а також суто господарськими порадами і рецептами страв. Редакція старалася таким чином відірвати українок від чужомовних часописів з аналогічною тематикою. Європейська мода й надалі була присутня на сторінках журналу й між пропонованими моделями не знайшлося й одної з натяком несмаку, проте поступово їх потіснили розробки з національною стилістикою. Уже через півроку з початку виходу «Нова Хата» задекларувала вищі цілі — плекати належну культуру домашнього господарства та всім його ділянкам надати національного забарвлення; культивува-

² Число 3 за 1929 рік (Нова Хата. — 1929. — Ч. 4. — С. 2.), число 23 за 1937 рік (Нова Хата. — 1937. — Ч. 24. — С. 1).

ти українське народне мистецтво і спопуляризовувати його настільки, щоби воно стало необхідним щодня, а не лише у свята [7, с. 18].

У центрі уваги кооперативу та редакції журналу був національний одяг. Спершу потрібно було визначити основні закономірності крою та оздоблення і подавати їх через часопис в окремих суто українських зразках без випадкових нашарувань. Готувалися статті про регіональні особливості вбрання, багато ілюстровані, подавався крій, послідовність пошиття окремих предметів. Журнал публікував анкети для збору інформації про народний одяг. Було обрано слушний шлях його популяризації через втілення і типових, і локальних прикмет, особливостей оздоблення та крою у сучасних моделях. Проекти вбрання «на бойківський, лемківський, поліський, подільський лад», а також виконані в матеріалі в майстернях дружнього кооперативу «Труд» вироби публікувала «Нова Хата». Їх можна було придбати у крамницях кооперативу «Українське Народне Мистецтво», а також інші речі для прикраслення помешкання. Ряд виробів, що оздоблювалися вишивкою, завдяки працівникам кооперативу значно розширився. Важливим досягненням була пропозиція сформованих на підставі традицій народного мистецтва священничих шат та інших предметів храмового облаштування. Окрім готових виробів продавалися й необхідні матеріали для самостійного виготовлення подібних речей. Популярними були ляльки у народних строях різних місцевостей, що було дієвим засобом національного навчання та виховання дітвори. Через журнал кооператив оголошував різні конкурси. Напр., на найкращу сервету за національними візерунками чи сукню у національному стилі і подібне. Разом з коо-

перативом «Труд» влаштовувалися театралізовані огляди поданих на конкурс робіт. Надзвичайно вдалим винаходом були т. зв. вечори народної ноші, на які збиралися і самі ініціатори у відповідному вбранні, а також усі бажаючі, у т. ч. і селянки у їх автентичному одязі. Вечори мали тематичне спрямування, до огляду обиралося вбрання або за регіональною чи часовою ознакою, або певної соціальної верстви (наприклад міщан, шляхти). Вечори народної ноші, конкурси української моди здобули популярність і в діаспорі. На сторінках «Нової Хати» постійною була рубрика «Ручні роботи» з докладними порадами щодо виготовлення найрізноманітніших виробів із застосуванням автентичного оздоблення. Цими заходами заохочувалася особиста творчість жіноцтва, виховувався здоровий національний мистецький смак, вони сприяли згуртуванню народу, усвідомленню високої самоцінності та художньої вартості рідного мистецтва, спонукали до свідомої особистої творчості для тягlosti його розвитку, плекали і підносили національну самоповагу. Прищеплювані «Новою Хатою» естетичні засади національно визначеного облаштування («обстанови») помешкання та формування одягу глибоко і назавжди просякли у західноукраїнський ґрунт, тому є актуальним їх поширення на загальноукраїнські обшири. Вплив настанов «Нової Хати» на домашню ауру з дитинства відчувала й авторка статті: виростала в оселі, рясно вбраній у власноруч виготовлене вишиття першою господинею нового дому. Порт'єри, капи, обруси, рушники, серветки, святковий одяг, незбагненної витонченості фіранки та прикраси постільної білизни — беззаперечно, таке оточення мусить сформувати поетичну, вразливу до національної краси душу.

Проголошений «Новою Хатою» заклик: «Творімо українську моду» був жваво підхоплений повсюдно. Настанова часопису про те, що і «міське вбрання повинно мати свою питому нотку — свій самоділ, або свою вишивку чи стилізовану народну форму» [13, с. 13] цілком актуальна й для сьогодення. Популяризація автентичного народного одягу для українізації міського вбрання та оселі, пробудження зацікавлення народним мистецтвом для можливості свідомого й освіченого черпання з його художніх традицій для сучасної творчої практики — актуальні для справи укріплення національної єдності українців і в XXI столітті.

Ще одною цінною ділянкою діяльності кооперативу була підтримка зв'язків зі світовим україн-

ством — еміграцією і на Сході, і на Заході, а також підкреслено пильне спостереження за культурним життям у підрадянській Україні.

Жвавою була виставкова діяльність «Українського Народного Мистецтва». Постійно діяв салон-виставка кооперативу у головній крамниці у Львові, а з 1935 р. — й у Варшаві при її найрухливішій вулиці. По містах Галичини та за кордоном влаштовувались виставки українського народного мистецтва і на його підставі — професійного ужиткового, з пристосуванням традицій народного у сучасних виробках. Кооператив брав участь у міжнародних виставках, зокрема, у всесвітній у Чикаго у 1933 р., у міжнародних торгах у Львові, Познані, Катовицях, Варшаві. До сфери виставок можна віднести і згадані нами покази української моди та вечори народної ноші. Клуб «Нової Хати» у Львові та по інших містах влаштовував дискусійні вечори з показами зразків автентичного мистецтва, сучасного одягу з національною стилістикою, модерного хатнього облаштування і господарювання.

Ще одною ділянкою зацікавлень кооперативу був збір зразків народного мистецтва для музеїв.

Поважною справою було висвітлення організації курсів крою та шиття, кравецьких шкіл, де не лише навчали практично, надаючи жінкам можливість додаткового заробітку. Тут читалися і загальноосвітні лекції. Курсисток скеровували на створення моделей, які би спиралися не тільки на західноєвропейську моду, але й на традиції народного одягу.

Окрім матеріалів з народного мистецтва та кооперації, порад у справі стилізації одягу, шляхетного влаштування житла у журналі містилося багато інформації про домашнє господарювання, городництво. Важливими були статті з естетики, педагогіки, гігієни, широкі і точні відомості про жіночий рух, події у жіночих товариствах, українських і закордонних, про працю та досягнення жінок у всіх ділянках культурного і громадського життя, про письменниць, учених, «виховниць», мисткинь, а також цінні спогади, біографії, твори видатних українок та іноземок. Про кожну визначнішу українську громадянку подавалися згадки чи ширші статті зі світлиною. Кожна нова книга чи часопис за автури жінки чи про жінок, а також з кола окреслених питань отримували оцінку в бібліографічному відділі. Редакція також звертала увагу й на фізичне виховання молоді та жінок, жіночий спорт і справи «Пласту». Заслугою «Нової Хати» було зна-

йомство читачів з працями учених з Великої України, в тому числі — з тогочасними, підрадянськими.

Журнал висилав на бажання графічні зразки моделей та крої одягу й білизни, з 1927 — безоплатно, з 1929 — також кольорові таблиці народних вишивок.

До уваги читачів пропонувалася також приємна, часом щемка белетристика, оригінальна й перекладна, дотепні жарти. На превеликий жаль та здивування — рекламувалося здібності й ... «професора астрології».

У подальшому викладі пропонованої статті розглядатимуться матеріали народознавчої тематики, уміщені на сторінках «Нової Хати» у 1925—1927 рр. До них залучаємо різні відомості про народне мистецтво, статті з рекомендаціями його модерного застосування та перелік таких практичних проектів, відомості про виставки і книги окресленої ділянки, ілюстрації відповідного змісту та друкарські прикраси з національною стилістикою.

* * *

Новий часопис прийшов до читачів у червні 1925 р., вітаючись такими словами: «Мені на ймення «Нова Хата». Приходжу до Вас, Українські Жінки і Дівчата з вірою, що мене не відкинете, а приймете, як доброго товариша і друга. У дівчат і жіноцтва важкі і відповідальні обов'язки, а такого приятеля не маєте». Отож у журналі надаватимуться поради як одягатися, шити собі і дітям, прибрати оселю, що і на коли варити, як зберегти здоров'я і красу. «Нова Хата» планує подавати цікаві матеріали до читання та просить надсилати пропозиції щодо тематики і вигляду видання.

За 1925 р. з'явилося сім чисел. З першого по п'ятий номер публікується стаття за підписом І.К. «Наша Хата»³ з рекомендаціями гармонійного облаштування всіх можливих приміщень помешкання. Епіграфом стали слова Гете: «Красу треба плекати, бо мало таких, що її творить, а багато, які її потребують». Підкреслюється, щоби сформувати простір помешкання «з артистичним смаком», найперше належить звільнитися від «малокультурних творчих джерел наших уряджень». А натомість набути «таких предметів, що повстають з шляхотної думки». Так як вплив простору оселі залишає сліди на все життя, необхідно подбати про його гігієнічність, практичність, красу та відповідність нашому «я». При пошуку кра-

³ Ч. 1. — С. 9; Ч. 2. — С. 8; Ч. 3. — С. 9; Ч. 4. — С. 13—14; Ч. 5. — С. 17—18.

щих, вдаліших і доречніших предметів виробляється смак особи, відчуття доброго, вартісного і гарного. Гармонія простору помешкання є виразом високої культури. Надаються поради з розміщення вікон, дверей, вибору форми і забарвлення стелі, стін, долівки пояснюється значення природних джерел світла й облаштування вікон відповідними заслонами, поради про вибір меблів, приладів опалення й освітлення з відомостями про технічні новинки. Автор докладно описує гармонійне формування житлової кімнати, кабінету, вітальні, їдальні, спальні, кімнати для праці і для челяді, дитячої кімнати та кімнати для дітей зосібна, балкону, лазнички, туалету, кухні, спіжарки (комірки), пивниці, стриху.

Автор підсумовує, що кожна культура, також і сучасна мистецька, розвивається, зростає, твориться і досягає вершин. Не може повстати за день-два, а має вартість, коли сприяє обставинам і звичаям життя особи чи народу. Сучасний мистецький рух, що бореться за новий більш виразний стиль, досягнув і нашу хату. Бажаємо, щоби помешкання творило гармонійну цілість і було відбитком нашого ества. Гармонія ліній і фарб заспокоює нас, коли переступаємо поріг. Цей цінний вплив мешкання по-перше сприятиме корисному розвитку дітей. Статтю супроводжує фото зразково влаштованої вітальні.

Друге число знайомить читача з «Кустарним виробництвом» (без автора, зазначено — «за «Всесвіттом») — найпоширенішими художніми промислами

України — вишивкою, килимарством та перебірним ткацтвом (с. 10—11). Важливо, що до аналізу залучаються матеріали з усієї етнічної території українців, що постійно підкреслено дотримується. Стислі відомості про осередки промислів із коротким описом найхарактерніших ознак виробів супроводжують дві світлини килимів — з Полтавщини, XVII ст. і Залозеччини, першої половини XIX ст., що належать до збірки інженера-архітектора В. Пещанського і є власністю Національного музею у Львові. Відразу згадано і про книгу цього автора «Килими України». Зазначається, що звичайно продукція кустарного промислу має збут там, де вироблялися, рідко виходить поза межі села чи округи. Художньо-кустарні вироби України мають великий збут по цілій території країни і поза її межами. Найбільш відомими є килими Полтавщини, де вони не є предметом розкоші, а неодмінним атрибутом побуту і вироблялися у кожному селі. Про вишивку зазначено, що вишивають і жінки, і чоловіки, а найбільшим осередком названо Клембівку і Стіну. Купують українські товари, особливо подільські, і Москва, і Петербург й інші міста Росії, а також Крим. Головним центром перебірного ткацтва є Кролевець на «Чернігівщині». До Першої світової було тут до 4 тисяч верстатів. Рушники, плахти і скатерки мають величезний збут на внутрішньому ринку. Зауважено, на жаль не аргументовано, що ці тканини близькі до виробів з Далекого Сходу (?), особливо т. зв. «богуславські рушники».

У шостому числі уміщено статтю Ярослави Мандюк «Вистава декоративної штуки в Парижі» (с. 3—5), де переглядали нові напрямки в модерній декорації. Увагу авторки привернув англійський павільйон у формі пароплава. Скромний, але зі смаком влаштований павільйон австрійців був весь ошкленний, бо за словами М. Штайнгофа, репрезентуючого федеральну школу у Відні — «архітектура це не мури й дахи, — а світло й життя, яке бачимо доокрути». Павільйон радянських республік був заповнений переважно зразками українського художнього промислу. «Секція української республіки» демонструвала килими, вишивки, вироби з дерева, кераміку. Польща представлена алебастром, килимами і «як своєю (?) спеціальністю, — деревляними виробами зі Закопаного». На жаль, суто вербально автор відзначає різноманітність і красу алжирських тканин, які дуже подібні до українських, а тuteшні меблі нагадують Шкрібляка. Стаття доповнена світлина-

ми п. Ольги Кульчицької біля свого килимарського верстату та вітальні сестер Кульчицьких.

Рубрики «Ручні роботи» та «З українських мотивів», проекти облаштування хати в українському стилі «вели непомилні в тій ділянці наші знатоки й мистці Ольга й Олена Кульчицькі» [10, с. 1]. У першому числі подано (с. 10—13) докладний опис влаштування («урядження») кімнати дівчини та як виготовляти капю на ліжку, сервету на стіл, подушку на отоману, рушник. Рубрику «Ручні роботи» супроводжують фотознімки усіх пропонованих предметів у процесі творення, а також рисункові зображення готових виробів та кімнати в цілому. У другому номері у цій же рубриці (с. 9) розміщено проект рушника для прикрашення образів за мотивами полтавської вишивки з докладним описом виготовлення та рисунками виробу; у третьому — розглядається вишивання та мереження серветки з ширшим навчанням мереження (с. 10—11). У четвертому числі «З українських мотивів» подає вишиту гладдю подушку за мотивами «давніх церковних речей» з Полтавщини (с. 13); у п'ятому — «Ручні роботи» навчають в'язати гачком модний шаль та виготовляти дуже оригінальну торбинку на часописи з вишивкою і мережкою (с. 15—16). У шостому числі «З українських мотивів» подає торбинки, серветки і подушки, вишивані за буковинськими мотивами, які сестри почерпнули з колекції О. Бачинської зі Стрия (с. 17). У сьомому номері у «Найновіших ручних роботах» (с. 14—15) викладають в'язання спицями (на дротах) і гачком, «З українських мотивів» (с. 16) подає порт'єри на двері, прикрашені вишивкою і мережками. Розробки сестер Кульчицьких варті передруку у сучасних виданнях, вони ще не мали властиво жодного мистецтвознавчого висвітлення. Діяльність сестер Кульчицьких у галузі ужиткового мистецтва отримала дуже ошадний огляд і звичайно обмежувалася стислим аналізом килимарства [8, с. 139—155; 11, с. 49—58; 15, с. 148—155].

У шостому числі оголошено перший конкурс «на виконання двох артистичних ручних робіт з примінення народних мотивів» (с. 16). Праці потрібно надсилати до редакції, з них буде влаштована виставка, а дві крапці закупить кооператив «У. Н. М.» і нагородить.

У першому числі «Нової Хати» за 1925 р. розміщено коротку замітку про появу нового часопису «Селянка України» (с. 16). Його видає з січня у Харкові Центральний відділ робітниць та селянок

КП(б)У. Мета видання — притягнути селянок до громадської роботи, у цьому руслі подаються політичні статті та белетристика, а також сільськогосподарські поради, статті з гігієни, жіночого руху, відомості про організацію та працю по селах, фото активісток. «Нова Хата» відзначила гарну українську мову журналу та насиченість ілюстраціями, а також, що у Всеукраїнському центральному виконавчому комітеті є вісім членів-жінок.

У сьомому числі подано зміст тижневого журналу «Українське життя» з Харбіна в Китаї. Серед матеріалів шістнадцятисторінкового видання — поезія Лесі Українки, стаття М. Шаповала «Хто керує Україною», публікація з нагоди 100-літніх роковин відходу великого українського композитора Дмитра Бортнянського, інформація про поточні події на українських землях та серед української еміграції, зокрема й у Китаї (с. 20).

Другий річник «Нової Хати» найперше пропонує «Українські вишивки», 20 аркушів з «винеткою» П. Ковжуна, що вийшли накладом Української Книгарні й Антикварні, які можна замовити в редакції часопису (серед реклами на другій сторінці окладинки першого числа). У першому номері подана інформація про Надзвичайні загальні збори кооперативу «У. Н. М.», що відбулися в листопаді 1925 р. [7, с. 18]. Автор С. К-а повідомляє про ухвалені завдання кооперативу, як раніше, є створення осередку плекання українського народного мистецтва. Подібні кооперативи виникли в Косові — виробляють килими і гудульські вишивки, і в Чорткові.⁴ Їх твори здебільшого експортуються. Кооператив «У. Н. М.» поширюватиме всі вироби народного мистецтва найперше серед українського загалу. Журналові «Нова Хата» поставлено завдання так зацікавити тутешнє жіноцтво народним мистецтвом, щоби воно стало необхідним у щоденному житті, а кооперативу в цілому — закласти власну крамницю. Все це буде можливим, коли якнайбільше осіб приєднається до кооперативу.

Далі у першому числі С. Мійська радить як прибрати стіл на Святий вечір або на Різдво (с. 19). Зокрема, пропонує внести солом'яний дідух, ялинку прибрати червоними яблуками, медівниками й обарінками⁵, а зекономлені на коштовних прикрасах гроші

⁴ Промисловий кооператив «Українське Народне Мистецтво».

⁵ Бубликами.

передати на потреби «Рідної Школи». «Ручні роботи» від сестер Кульчицьких пропонують набір серветок «до кави», вишиваний обрус і прикраси на ялинку. Малюнки виробів супроводжують коментарі.

У *другому числі* Клавдія Бобикевич у замальовці «Інші часи» (с. 2—4) висвітлює роздуми молоді і старших про тодішню моду. Надзвичайно жвавий, теплий виклад дозволяє простежити зміни у міському вбранні кінця XIX — початку XX ст. В уста молоді панянки вкладено цікаві спостереження авторки: «хтось підгледів крій нашого села та переніс його у сучасну моду. Широкі морщені рукави верхнього одягу — копії наших народних сорочок, а новочасні суконки чи не форма нашої споконвічної ноші. А хіба жіночі завої не увійшли в моду — придивіться до капелюхів, це те саме, лише вистилізоване і більш рафіноване. Мода минулих літ відповідала спокійному і погідному духові часу. Тепер живемо іншим темпом. Жінка здобуває досі замкнені шляхи... тому й мода змінилася на бадьюру, визиваючу та більш свобідну!».

У «Вишиванні народних взорів» (с. 13) автор Б. пояснює три способи: шиття «поверхне», «переміточне» і «нізінне». Останнє — це «гуцульська питомість», так називають стіб на Гуцульщині, а на Поділлі й Підгір'ї — гуцульським. Подано опис гуцульських способів вишивки: плетінки, кіски, нізінного, решітки, соснівки, обмітки («обдзіргування»). Текст доповнюють відповідні рисунки сестер Кульчицьких.

У *третьому числі* в огляді «З жіночих справ» в замітці «Ручна вмілість у пластунок» (с. 18) зазначено, що за Пластовим Уладом ручна вмілість є обов'язковою позицією. У програмі праці — вишивка, гаптування, картолярство, штучні квіти, кошикарство, кравецтво, палітурництво. Зокрема, у Львові є пластунські гуртки палітурників і килимарства, у Косові — ткацький, килимарський і вишивки, у Львові і Самборі — виробу гудзиків, у Самборі — виплітання постолів з лика. Трикотарський гурток при Другому курені у Львові за зимовий сезон має до 70 замовлень (светери, суконки, блузки, костюми, шалі, шапки, подушки, торбинки).

У коротенькій замітці «Парасольки» (с. 15) без зазначення автора у притаманному для ряду публікацій «Нової Хати» злегка гумористичному тоні стисло окреслена генеза виробу та його тогочасні особливості серед європейців. Текст супроводжують вдалі ілюстрації у формі начерків.

В замітці «Українські захоронки у Львові» (с. 19) зазначено, що велике місто деморалізує та денаціоналізує, тому спротив цьому мусимо дати вже в захоронці (дитячому садку). Марія Донцова, голова вищеназваного товариства зазначила у доповіді, що воно виконує гуманітарне і національне завдання: через відповідне освідмлення дітей відбувається національне освідмлення батьків.

З *четвертого числа* публікується стаття «Народний стрій»⁶ на підставі матеріалів, зібраних Др. Іл. Бачинським. Автор не зазначений. Стверджується докірливо про хаос у т. зв. «народних» одягах під час різних свят, у вбраннях сільських чи шкільних хорів. І навіть селянки «здивившись на інтелігенцію, закинули своєрідне мистецтво». Автор докоряє, що модна сукня обирається уважно і довго, шийють її досвідчені кравці, а з народним строєм, «який вимагає таланту, артистичного замислу й виробленого смаку» — ніяких турбот. Автор, проте, визнає, що правдивих зразків народного одягу — не знайти, бо нема зразкових видавництв, «а навіть у наших артистів-малярів велика неадаптість у цій ділянці, не говорячи вже про театр, хоч цей в першу чергу покликаний до культивування того народного мистецтва». Автор наголошує на найприкріших помилках: «спідниця з гальоном — це інтегральна частина краківського строю, сорочка з широкими вишивками на переді — це характерна частина румунського строю, вишивання узору на раменах між рукавом і коміром та вздовж рамен — це болгарський звичай — такий декор мабуть ніколи не був українським народним. Щоби стрій був народним, необхідно, щоб він складався з таких частин, яких дійсно уживає народ. Кожна знову частина одягу мусить мати народну форму і народний зміст». Розвиваючи вище сказане, автор вважає, що зміст народного вбрання творить вишивка і подає стисло характеристику узорів і барв західно — та великоукраїнської вишивки. Найважливішою частиною народного вбрання є вишивана сорочка, описано деталі й оздоблення, далі розглянено спідницю і жупан, намисто й прикраси голови. Текст доповнений зображеннями святкового одягу дівчини з Полтавщини (власність артистки Авсюкевич-Березовської) з докладним описом, народної сорочки з Полтавщини (музей НТШ) та «змодифікованої» народної сорочки зі Станіславщини

⁶ Ч. 4. — С. 17—18, фото; Ч. 5. — С. 17, фото; Ч. 6. — С. 16; Ч. 10. — С. 18.

(власність О. Бачинської зі Стрия) убрання молодичі з «Чернігівщини» та історичний убір гетьманші.

У четвертому числі у рубриці «З жіночих справ» подана розповідь про загальні збори жіночого кооперативу «Труд» у Львові з нагоди 25-літнього ювілею (с. 19), що є найстаршим і найбільшим закладом того роду. Кооператив має майстерні з пошиття плаття й білизни, магазин з кравецьким приладдям та вишивками, школу крою та шиття на 70 учениць. Установа не тільки дає заробіток, але є «подвижником нашої культури».

У п'ятому числі вміщена стаття Миколи Федюка «Українські великодні писанки» (с. 2—3).

У вступі автор підкреслює, що усна народна творчість, пісні, перекази і т. п. довго залишалися поза увагою, непоміченими та від половини XIX ст. народне мистецтво, зокрема й писанки, цінять у Європі під назвою «мистецького домашнього промислу». Після стислого викладу способу виготовлення писанки та отримання рослинних фарб подано ширші роздуми про це художнє явище, які видаються нам вартими уваги й сучасного читача:

«...куповані краски дають крикливі фарби, псують барвну гармонію писанки.

...українська писанка ... виявляє майже все незвичайно добірну гаму, яка застановляє всякого. Закріплену традицією краскову гаму намагається знищити мійський імпорт. Наші писанки є часто справдешніми архитворами в своєму роді і викликають захват у глядачів. Приміські села під впливом погубним затрачують не тільки звичаєву краску, але й рисунок ... Та це відноситься не тільки до писанок ...»

До характеристики мотивів — «Ця обильна різноманітність є впливом великої живучості стилю і посторонні захвачення, впрочім ще відносно незначні, зразу кидаються в очі ...

...Естетичні домагання будуть задоволені, коли декоративні моменти будуть відповідати укладові цілості і коли впровадження кожної нової площі чи рисункового акценту буде оправдане ефектом цілості.

...Писанки для українського простолюду, — те, що й великодні гаївки: це глибоко закорінена культурно-обрядова потреба належного гимну Весні, Сонцю ... Як в гаївках, так і тут виступають прадавні, поганські мотиви і в'яжуться з поняттями, що їх витворила епоха входу українського народу в історію. В суміш з славяно-поганськими промовляють

дзвінким відгомном особливо прийоми християнсько-візантійські, обік «церковці» на писанках — поганське сонічко і ремінісценції азійських і східних старих культур. Наче тяжко читкі руни утрєвалєні збірною одиницею промовляють ті знаки з писанки. Поняття божества й окружаючого світа транспоновані в геометричні форми кола, квадратів, кривульок, хрестів, що зовсім не є ще християнськими символами, неясні й для тих, що їх пишуть, незрозумілі й для тих, що їх подивляють.

Однак атавістично, підсвідомо ми живемо більш минувиною, чим з того здаємо собі справу. В далеко більшій мірі те почуття властиве для простолюду, а затрачується воно разом з образами, де людина чи група людей піддається процесові вишколення, вишліфування, нагинання до певних вимог часу й середовища. В такому розумінню чим більш первісне мистецтво тим яркіше воно показується проявом і висловом правди, ляпідарним зафіксуванням пізнання, — а форма, вигляд — найбільш безпосереднім результатом внутрішнього переживання. Незв'язаний формулами, вільний від пересудів виростає твір з чистого метафізичного почуття, як конечність душі, а не як обяв хвилевого, проминаючого смаку, настрою, примхи. Тим він тріvkий і лежить поза часом і модою. Це твір збірного генія, що вчиться Краси й Правди не від європейського професора, що за густою мракою доктрин не бачить світу Божого! І ту ціху первісности треба вважати заразом як сущну

причину, чому більше тисячки літ упрямо, послідовно живе ця творчість наперекір змінливості культурних течій і їх нівеляційних затій. Вона видержить наступ і руйнуючих сил нашої доби!

...Загально вважають мистецький домашній промисл кривим зеркалом культур, що проходили на протязі віків на даній території. Стилеві епохи, що вдиралася з Західної Європи на простори України зачіплювали однак лише верхи нашої суспільності й відносно не великі сліди полишали в мистецькій продукції простолюду, особливо в менше доступних околицях, положених далше від центрів — міст. Проте й в писанках говорити про ренесанс, барок, рококо нема що. Безумовно як є впливи зо вні — так ще найбільш візантійські й східні. В більшості являється писанка своєрідним питомим твором тих, що від віків живуть на своїй землі своїм життям. Непомітність, скромність писанки зберігла її від судби, яка стрінула більш видні національно-культурні окремішності, що їх викорінювано насильно, а нерідко нашими власними руками. Тимчасом є це столочені парости, які при кращих умовах мають дані до великих можливостей розвитку.

І тому заслугоують вони на печаливу опіку зі сторони української інтелігенції».

Ці глибокі узагальнення про анатомію народного мистецтва, як і ймення Миколи Федюка, як теоретика мистецтва — невідомі і спеціалістам. Скромне відзначення 125-ліття з дня уродин митця у Національному музеї у Львові (листопад 2010 — лютий 2011) не торкалося цієї ділянки діяльності.

У тому ж числі подана стаття В. Пещанського «Начало походження писанок» (с. 3), де зокрема зауважено, що орнамент писанок — «найдавніший український орнамент, що в чистоті зберігся тільки на писанках. Тут можна знайти неолітичні, домікенські мотиви. Поступовий розвиток орнаменту під впливом різних культур можна і потрібно досліджувати».

У статті Др. М. «Жінка і спорт» (с. 5) дотепно, влучно подано характеристику змін в одязі під впливом спорту. Це недавно жінка «ковзалася на леду в

найнеможливіших шкаралущах і грала в теніс, — якщо взагалі грала, — в корсеті. Тоді мода опановувала все, навіть спорт. Сього дня, навпаки, спорт опановує моду. ... Ідеалом стала природна краса, не позована. ... опанувала моду більша простота. Вона примушує жінку дбати про справжню культуру свого тіла».

У матеріалі «Жіноча руханка під теперішню хвилю» (с. 9) серед іншого зазначено, що до Першої світової війни руханка більш поширилася серед селян по «Соколах» і «Січах», а причиною є сліди давньої фізичної культури у веснянках-гагілках. Тому легше відновити традицію серед сільського жіноцтва.

С. Мійська пропонує зайнятися прикрашенням несправжніх писанок (с. 18) — кольоровим лаком, кораликами, обліпити шутками (котиками верби), намальованими візерунками вишивки і квітами.

У редакційній замітці «До наших Переплатниць» (с. 19) зауважено, що закінчується перший рік видання журналу, а коли починали справу, то мусили рахуватися не лише з матеріальними труднощами, а більш з психологічним упередженням вічних невдачників, якими є видавці українських часописів взагалі. Проте виявилось, «що такий журнал не лише потрібний, але й конечний». Культивування народного мистецтва здійснювалося через уміщення зразкових матеріалів і численних ілюстрацій, через пропоновані ручні роботи із застосуванням мотивів народного декоративного та автентичних народних узорів. Редакція бажала дати можливість «використати неоціненні скарби творчості нашого народу». Разом з тим, намагалися докладно інформувати переплатниць про найновіші напрямки у європейській моді одягу подаючи «першорядні зразки». Надалі головна увага буде звернена на народне мистецтво та домашню культуру.

У шостому числі — вартісний матеріал про кооперативи [14, с. 7], завдяки їх діяльності долається економічний застій, спричинений війною. Промислова кооператив діє у Перемишлі, Підгайцях, Стрию, Коломиї, Тернополі, Львові, Збаражі, Зборові — виробляють тут жіночий та дитячий одяг, капелюхи, білизну, вишивки, народні строї, штучні квіти. Ведуться курси з практичного і теоретичного навчання крою, шиття, моднярства (головні убори), вишивання, мережкування, гаптування, гачкування, плісування.

Ширша інформація — про кооператив «Труд» у Тернополі, заснований у 1923 р., збут виробів має в Україні, Америці й Канаді. Керує майстернями та є

інструктором курсів п. Олена Лісова, емігрантка з Великої України. Кооператив виробляє жіночий і дитячий одяг, білизну, головні убори. Дуже широкий вибір церковних речей — фелони, стихарі, хоругви з народними вишивками, мережками і стрічками, обриси на престולי, мережані золотом, сріблом, нашивані кораликами й штучним камінням, рушники. Серед народних строїв пропонують українські національні історичні костюми — чоловічі і жіночі жупани, чумарки, байбараки, корсетки, плаhti, пояси; серед вишивок — за оригінальними візерунками з Полтавщини, Київщини, Гуцульщини — мережки, гапти, гердани, сумочки і торбинки. Кооператив виготовляє ще штучні квіти для прикраси жител та церков.

У шостому числі журналу вперше серед модних моделей пропонуються сукні та одяг для дітей, прикрашені вишивками.

У сьомому-восьмому числі у рубриці «З жіночого руху» в матеріалі про міжнародний конгрес в Парижі Олена Шепарович зазначає, що на виставку ручних робіт, розміщену у вестибюлі Сорбони, «Союз Українок» передав «вишивану доріжку й дерев'яну гуцульську коробку, які викликали великий подив чужинців». У Сорбоні і Тронадеро було вивішені синьо-жовті прапори. Представлено було 44 народи, у національному вбранні були японка, індійка і туркиня.

У матеріалі «З руханкових свят у Львові» (с. 11) автор С. подає свої зауваги щодо одягу для руханок, заохочуючи використовувати вишивку. Біла сорочка з легким вишиттям на уставці, дудах і комірці були би доречні для вправ і при тому справляли б приємне враження. Добре було б сформува-ти так спортивний однострій, щоби в загальних зарисах він відповідав характерові народної ноші. Зокрема, радить застосовувати капчурі. Також особливу увагу належить звернути організаторам руханкових жіночих дружин на однострій, які повинні відзначатися повною естетикою й гармонією. За приклад подано хор Дмитра Котка: одяг співаків вирізняється характером крою, загальним виглядом, у ньому «влучно підхоплені головні ціхи народної ноші». Світлина хору подана у «Новій Хаті» за 1925 р., число 6.

Серед моделей вбрання, від жіночого для різних нагод до дитячого (для шкільної молоді, смотриків (підлітків) вдома і школі, дітей); домашнього одягу і білизни подано зразки, прикрашені вишивкою, гаптом, коронками.

У дев'ятому числі рекламує Марія Фуртак збірку Катрі Гриневичевої «Непоборні» зі сюжетами з концентраційних таборів Гмінду (це ті табори, де збирала вишивки Ольга Бачинська. — Р. Д.) — «Збірка повинна бути у кожній хаті, щоби перебороти вплив квилінь молодих поетів над упадком пережитих цінностей, а вітхнути віру в перемогу нового життя навіть на руїнах».

Дамян Горняткевич у замітці «Про збірку народних вишивок і писанок» зауважує, що збіднення творів народного мистецтва є повсюдним явищем. Старі зразки є складніші і через те зникають, бо нема грошей і часу. Про наше мистецтво пишуть чужинці і є прекрасні видання про вишивки, килими, писанки (німця Кольбенгаєра, росіян і поляків — публікації Львівського промислового музею). Автор ставить питання — «А ми»? Чужинці є висококультурними людьми, що зібрали не лише зразки рідної національної творчості, але й зрозуміли велику вартість українського народного мистецтва і гарно перестудіювали його. І це стало для автора заохотою заповнити прогалину в нашій науковій літературі та водночас зберегти від знищення крадці зразки. Він планує укласти альбом всіх значних виробів українського народного артистичного промислу, дослідити розвиток їх орнаментальних форм, з'ясувати походження декоративних елементів. Точні копії пам'яток могли б стати джерелом для орнаментальних композицій. Про свій задум Д. Горняткевич двічі сповіщав у «Ділі» і «Новому часі» у 1925—1926 рр., заохочуючи збір пам'яток разом з інформацією про творення цих виробів. Автор отримав писанки і вишивки з Гуцульщини, Поділля, Волині, навіть з Америки. Проте відгукнулося мало осіб і майже виключно — чоловіки. З Космача п. К. Лисинецька прислала повну колекцію місцевих узорів, читачка «Нової Хати» п. М. Саджениця надала вказівки щодо порядку формування збірки. Належить збирати і пам'ятки, але і перекази, і звичаї, пов'язані напр. з фарбуванням великодніх писанок. До вишивок належить подавати локальні назви, фіксувати всі назви стосовно писанок. Бажаючим взяти участь у збиранні пам'яток автор вишле інструкції. Збірку, після закінчення праці, — передасть до одного з українських музеїв, імена інформаторів та помічників помістить у книзі. (Дамян Горняткевич, артист-маляр, Станиславів, вул. Монюшка, 5).

Бажаємо переказати також поради Осипи З. про здорову їжу і провадження кухні, хоч вони не стосуються зазначеної теми даної статті, але бачимо цілком актуальними. Отож, «не привчайте себе та дітей до вибагливих страв. Не шукайте радості й змісту нашого життя на тарільці, а в духових вартостях! Правдиво образовані й вартні одиниці є дуже скромні й здержливі в їді. Не думаймо, що пошанівок і любов до запрошених гостей виявимо столом, заставленим вишуканими стравами і напоями. Це фалшиве поняття повинно чимскорше належати до пережитків. Кілько то гроша видають люди на дорогі напитки, при всяких гостинах, весілях, а всі ці гроші йдуть переважно в чужі руки, в чужу кишеню! Раджу ці гроші зложити на «Рідну школу»! Автор також зауважує, що «зупа» не є українським терміном, — а «поливка» або «юшка».

У статті з підписом Ч. «Жінка й мистецтво: З приводу виставки учнів О. Новаківського у Львові» автор не оминає порозсуджувати про народне мистецтво. Жінка «з природи має мистецьку вдачу і багатство мистецьких інтересів. Сірість буденщини не дали знидіти мистецьких нахилам... В найбільш несприятливих суспільних відносинах творить жінка небуденні мистецькі цінності: килими, вишивки, писанки, коронки тощо. І тут вона викazuje незрівняне багатство мистецької вдачі і велику різnorodність творчо-

го хисту... Особливо українське жіноцтво... свідчить про велике культурне багатство наших народних мас, воно найкраще репрезентує нашу народну культуру, а рівночасно збагачує найкращими цінностями наше народне мистецтво. Розмах фабричної промисловості несе велику загрозу для розвою народного мистецтва, конкурує з чистою формою народного мистецтва. Автор Ч. продовжує дуже важливим зауваженням: «Також злидні, матеріальна нужда широких кол нашого громадянства щораз більше утруднює розвиток народного мистецтва». Це рівнозначна причина з першоназваною щодо заникання народного мистецтва, на яку ледве чи хто інший звертав увагу.

В одинадцятomu числі уміщено інформацію про Український ярмарок у Станиславові: «Нова Хата» мала свої стенди. Автор статті не оминає стрижневого скерування журналу при кожному питанні. Наголошує на новині — показано оригінальні батйки (шалі, портъери, подушки) з кравецької майстерні «Романа» пані Еман-Олесницької зі Станиславова. Проте висловлює жаль, що п. Олесницька не пробує своїх сил в компонованні візерунків батиків з такої багатой скарбниці народних мотивів. Килими сестер Кульчицьких — «одинокі зразки повної артистичної насолоди». «Нова Хата» виставила взори до ручних робіт, вишивки, гапті, мережки. «Гуцульське Мистецтво» показало ручні роботи, килими і різьби. «Церковна штука» зі Станиславова виставила вишиваний за народними мотивами фелон, який може бути зразком для застосування вишивки до декоративного церковного мистецтва. Автор теж зауважує, що публіка надаремно шукала кераміку, ткацькі вироби.

У дванадцятomu числі уміщене повідомлення про виставку домашнього промислу і жіночих робіт у Рудках. Повітовий комітет для влаштування виставки очолив священик Симон Кульчицький, парох Воцтанець, любитель народного мистецтва і його великий пропагандист.

Священик Северин Супрун подав замітку з нагоди сотих роковин смерті Карла Вебера, наголошуючи роль композитора для зацікавлення народною музикою. Творець романтичної опери, у час панування в Європі італійської опери, перший творить німецьку народну оперу, подаючи приклад усім європейським народам. З «Вільним Стрільцем» починається в Європі ера народної музики. Без Веберового «Вільного Стрільця» важко уявити російського Глин-

ку, чеського Дворжака, польського Монюшку і нашого Лисенка.

Другий річник «Нової Хати» подає надзвичайно багато рекомендацій до ручних робіт. Окрім уже згаданих у першому числі вишивок і прикрас на ялинку від сестер Кульчицьких, також пропонується наступне: вишивка перлами на касетках і торбинках, вишивані хустки і шалі (№ 2), модні хрестикові роботи і складані коронки (№ 3) та оригінальне ранкове накриття голови від М. Р. з українськими вишивками і мереживом (№ 3), модерні вишивки нитками і перлами (№ 4), прибирання вікна, балкону і веранди квітами та подушка з килимовими мотивами, власність І. Федорович-Малицької (№ 5), «прибирання кошика великодного» — рисункове зображення кошиків з околиці Ліска й Перемишля з писанками, які оздоблені шуткою або стяжкою від сестер Кульчицьких (№ 5), вони ж навчають як робити українську писанку та пропонують вишити народні рушники з яворівського та ярославського повітів з докладним розбором стібів та винахідливо влаштований мішечок на приладдя до шиття (№ 6), сьомий-восьмий номер журналу подає багато моделей жіночого і дитячого вбрання з вишиваним, гаптованим і мережаним декором; народні вишивки представлені світлиною «артистичної блюзки з бучацькою вишивкою» — власність Катрі Гриневич; «Ручні роботи» — рисунком подушки на отоману з народною вишивкою, канвовим узором вишивки уставки, вишиваними футлярами на різні речі до подорожі за проектами, рисунками і з виготовленням сестер Кульчицьких. Дев'яте число подає чимало моделей одягу з вишивкою, гаптом і мережками, а сестри Кульчицькі навчають в'язати тороки («френзелі», «бахроми») та виготовляти націтник і торбинку з вишивкою на ... *стирочку до порохів* (!). У десятому номері М. Б. подає серветку з поясненням і канвовим зображенням, у цьому ж числі зображена серветка з оригінальною народною вишивкою, власність п. О. Бачинської зі Стрия; в одинадцятому числі — проекти носових хусточок А. Крушельницької з малюнками і канвою (прошиття, мережка, коронка), С. подає «наші хрестикові вишивки», а М. С. — зразок вишивки з городенківського повіту з коментарем; Дванадцяте число журналу пропонує у рубриці «Ручні роботи» виготовити власноруч подарунки до Миколая і Різдва, або придбати їх у крамниці «У. Н. М.». Це сашетка на хустинки до носа «прибрана вишивкою», килим на

сувні, вишитий волічкою — проект сестер Кульчицьких, вишиваний альбом для світлин, сашетка на гробені, оздоблена вишивкою і мережкою, серветка з підсклянками з буковинською вишивкою, торбинка з прасованого оксамиту з гердановими вишивками, далі ширше показано спосіб виготовлення вище зазначеного килима.

З фотоматеріалів та графічних зображень, окрім названих вище, становлять цінність світлина школи молодих бандуристів при Товаристві «Кобзар» у Празі, керівник — Кость Могила (№ 2, с. 2), це учні української реальної гімназії у Празі, пластуни; фото учасниць курсу крою і шиття в Сяніку (№ 4, с. 13); обкладинка часопису у виконанні Миколи Бутовича (№ 5); світлина Івана Франка у стрілецькому притулку (№ 6, с. 2), фото зі свята посвячення будинку «Порадня Матерів» у Львові — «княжий дар Експедиції Митрополита Графа Андрея Шептицького» (№ 7—8, с. 9), фото делегаток від України на Міжнародний жіночий конгрес у Парижі — Лотоцька-Токажевська, Мишківська, Стефа Авдиківич, що постійно проживають у Парижі і одна особа з Краю — Олена Шепарович, член «У. Н. М.» (№ 7—8, с. 7); рисунок сестер Кульчицьких до статті «Вакації» (№ 8, с. 23), світлина курсу крою і шиття в Боремлі (повіт Дубно) з заміткою про те, що влада перечить таким заходам і «не допускає до ніякого гуртовання», тому курс відбувається у житлових приміщеннях по кілька осіб, інструкторка працює і по 12 годин, збираються селянки-дівчата та кілька жінок з інтелігенції (№ 9, с. 5); фото засновниць і видавниць журналу «Жіноча Доля» при аналізі першого року діяльності (№ 10, с. 1); фото перших випускниць фаховодоповнюючої дівочої школи у Львові (№ 10, с. 5); на жаль безіменні рисунки модних моделей заслуговують на відтворення у сучасному виданні з огляду на довершеність (№ 10, с. 9—13); фото вправ Луговичок на Кооперативному святі у спеціальному вбранні (№ 9, с. 8); фото стендів «Нової Хати» на Другому українському ярмарку в Станіславі (№ 11, с. 18).

Найоб'ємніші матеріали **третього річника «Нової Хати»** — стаття Ірини Гургули «Народні вишивки», Лист до читачок часопису про необхідність знання народного мистецтва автора Р. С. та розгорнена розповідь про народне мистецтво на Хліборобській виставці в Стрию.

У *першому числі* у повідомленні про IV виставку Гуртка діячів українського мистецтва у грудні

1926 р. у Львові (с. 5) звернена увага на участь жінок — Олени Кульчицької і дебютуючої Ярослави Музики, яка подала мозаїки, два темперні портрети і батики «замітні своєю оригінальністю у спробі впровадити в це мистецтво народні мотиви».

Марія Фуртак вмістила матеріал про чешку Елішку Красногорську під промовистою назвою «Чеська Жанна Д'Арк» (с. 7). Описано її літературну діяльність та співпрацю у закладеному К. Светлою товаристві «Жіноча промислова спілка». Спершу це був малий гурток, що обрав за мету — поширювати народне мистецтво. Але через енергію цієї особи він виріс у потужне товариство, що поклало основу під славні чеські промислові, господарські, кухарські та інші школи, видає журнал, бореться за жіночі права, заклало класичну жіночу гімназію, першу вищу жіночу школу.

У цьому числі уміщена реклама курсу «артистичного батікування» (с. 17), що влаштовує «Родоган» у Львові, Осолінських, 6, 1 поверх. Тут також малюють на замовлення «бавеві, візитові» сукні, шалі, подушки, макати. Очевидно, що це був український заклад, якщо його рекламує «Нова Хата».

У другому числі уміщене повідомлення М. Павленко про Галаганівський будинок на Прилуччині в маєтку Лебединцях (с. 7), що був спалений під час революції. Це була перша спроба відродити український архітектурний стиль. Текст супроводжують світлини Л. Янушевича з малюнків Кричевського, а також сучасний вигляд будівлі.

Вартий уваги гумор «з щоденника молодої мучатки по році шлюбу» (с. 8). Серед іншого: «Я не буду передплачувати журналу «Świat kobiecy», я буду читати Стефаніка, я не буду в склепах говорити по-польськи, я буду точно платити передплату за «Нову Хату».

У матеріалі Ст. К. «Дещо про моду» (с. 8—14) серед пропонованих моделей «на костюмовий бал» — стрій боярині (с. 10). Жупан і спідниця з взористого в паси адамашку, на голові — «кораблик» і намітка з креп-жоржету, нашита «пацьорками» і сріблом.

С. Мійська надає поради для пань у «Пані а служанка» (с. 18—19). Зокрема йдеться про те, щоби пані мала служницю за домовника, не за чужу, нехай буде відповідальною за її добро. Нехай розбуджує у неї «глибоке прив'язання до свого рідного, навчаю-

чи, що не годиться соромитися своєї мови, а калічити чужою, що треба любити і шанувати своє. Може звернути увагу на красу, традицію народного строю, котрим не вільно погорджувати на річ міського одягу, що однак на жаль бачимо на кожному кроці. Може також вказувати на красу народного мистецтва, приміром вишивки тощо. Повинна також поборювати своїм впливом великий в нинішніх часах наклон до забав і строїв. Помітити дарування і допомогти розвивати, розвивати і почуття власної гідності...».

У третьому числі цінною бачимо зауваги Катрі Гриневич, письменниці, редакторки «Дзвінка», у «Душа книжки» (с. 2) — про якість книжки для молоді. Епіграфом до статті став вислів В. Гюґо: «Книжка це є хтось ... не випустить тебе, поки не витисне свого пятна на умі». Авторка стверджує: «...в Європі ... до голосу приходять кожний, хто хоче, і чим більше заплямлене лахміття розвертає перед очима читача, тим певніший матеріального успіху й слави ... дивно подумати про часи, коли ті, що їх іменами мережана історія, брали свій духовий корм із мандрівного слова ... Така душевна страва суворі й міцна, давала народам міцних людей, — більше, чинила героїство насущним хлібом.

...Не можна припускати, щоби матері хотіли товаришами своїх дітей видіти неробів, кокот і мантіїв. А цими типами найрадіше тепер заповнюється книжка, бо книжка поспіває за фільмом, а фільм є обчислений на принаду юрбі...

...вільно нам хотіти, щоби книжка давала народові сильних людей, не обтяжувала його кінетичної енергії юрбою розслаблених жилами калік ... книжка ... еманує або жерельну ясність та силу, або отруйний чад здеправованого інтелекту.

...людей недбалих у вислові, розхристаних в одязі ми оминаємо квапно, оглядаючися, чи хто нас з ними не видить, а ледви, чи хто відклавби на бік розхристану книжку ... А забруджену уяву хіба ж виперемо ...

...сліди, які оставляє порнографічна лектура на душі дитини, дадуться порівняти до слідів катаклізму, після якого трава не хоче зеленіти ...

...Пора, щоби у нас являлася час до часу чиста, сильна книжка для молоді, як тої, що будуватиме власну державу».

У рубриці «Ріжні вісти» (с. 7) оголошується, що Національний музей влаштовує у квітні етнографіч-

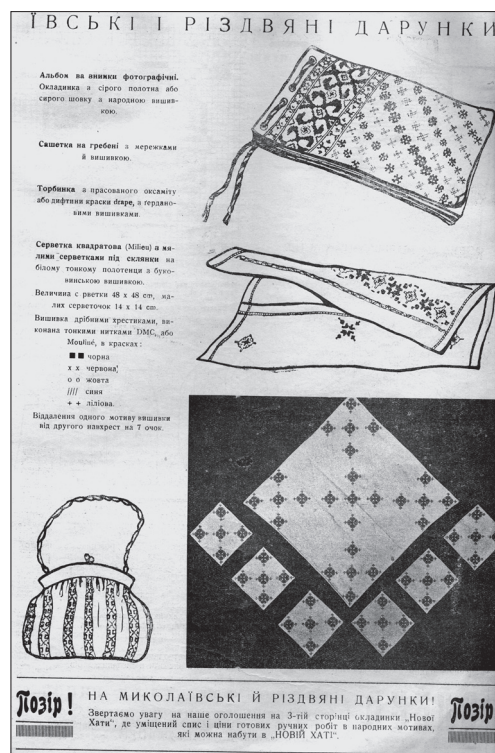
ну виставку народного мистецтва — експонати зібрали панство Бачинські зі Стрия. «Сподіваємося, що бодай тепер (виділення. — Р.Д.) кімнати Національного Музею заповняться великим числом учасниць, які прийдуть оглянути народне мистецтво усіх закутин України».

Далі редакція заохочує читачів надсилати пам'ятки народного мистецтва для формування етнографічної збірки «Нової Хати». А першим експонатом стала оригінальна вишивана сорочка з околиць Перегінська. Її надіслала прихильниця і передплатниця часопису п. Ольга Гундич з Осмолоди.

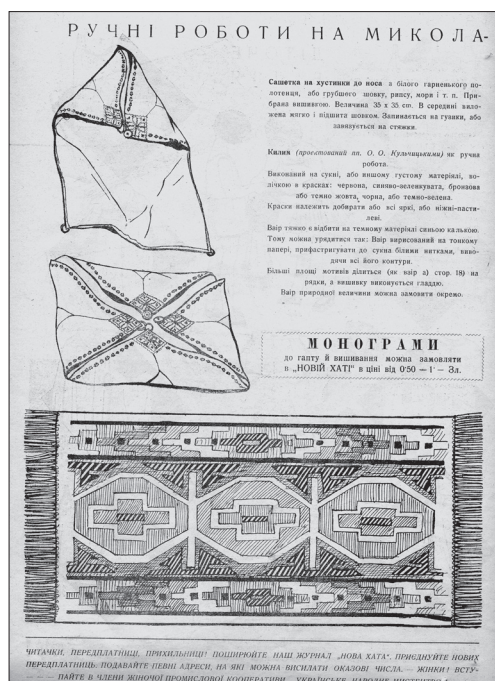
У повідомленні про «Виставку художнього промислу» у «Домі Художника» у Відні зазначається, що виставлені «зразки справжнього мистецтва, а не всячина, що під шумною назвою артистичного промислу визирає зза числених крамничних вікон». Багато найгарніших речей — це твори жінок, мисткинь з Відня, — кераміка, порцеляна, шкло різане, образи на шклі, емалі, метал, оправы книг, текстиль, шкіра, проекти інтер'єрів, модерних меблів. Все «рафіновано-просто укладене». Майже всі ці митці-жінки — випускниці віденської Художньо-промислової школи, яка здобула багато відзнак на виставці у Парижі у 1926 р. Колишніми учнями цієї школи є Олена Кульчицька, Марійка Дольницька, Оля Окуневська, Бринський.

У матеріалі «Наша хата» (с. 18) розглядається влаштування спальні і зокрема дається порада «не купувати дорогого чужостронного лахміття, а вносити всюди на кожному кроці своєрідну українську культуру, декоративне народне мистецтва, «щоб не комфорт і смішна пересада, а здоровля, чистота, елегантна простота та своєрідна краса гляділи з усіх закутків хати».

У четвертому числі у рубриці «Наші мистецькі скарби» (с. 6) уміщено Лист до читачок «Нової Хати» (автор — Р. С.). У ньому наголошується про недооцінювання знання рідного мистецтва. Якщо не знаємо найбільших цінностей народу — мистецтва — то чи маємо право хвалитися любов'ю до народу і називатися освіченими людьми. Брак такого зацікавлення автор пояснює байдужістю, лінню і нестачею «глибокого переконання, що наше народне мистецтво перевищує о ціле небо чужу тандиту». Треба лише ближче його пізнати, а тоді творча праця над його поширенням і розвитком швидко піде вперед. І жінка у цій справі може проявити свій хист й ініціативу, для культивування народної естетики.

Необхідно ближче пізнати народне мистецтво, поширювати, застосовувати до всіх прикрас «домашньої обстанови». Але необхідно свідомо ставитися до цього завдання, розумітися на високих мистецьких цінностях. Не досить захоплення народним мистецтвом, потрібно докласти праці для його вивчення. Далі подано вказівки, як все це здійснити. Найперше потрібно оглянути музеї, зокрема у Львові є два українські (Національний та імені Шевченка) та кілька польських (Дідушицького, міський). «Чи бачили чудові старі правдиві українські килими, вишивку, кераміку (мальоване гончарство), образи, народну ношу?». Друга порада — набути книги, зокрема Пещанського про килими, Лушпинського про стародруки й дерев'яні церкви, Голубця «Начерк історії українського мистецтва», «Народне мистецтво Підкарпатської Руси», Січинського, Щербаківського; передплачувати журнал «Українське мистецтво», що виходить з жовтня 1926 р. Третьою порадою автора листа — влаштовувати прогулянки і подорожі, під час яких би поєднувалося фізичну користь з поглибленням мистецької культури особи. Треба придивитися і до будівлі місцевої церкви, зайти до хати гуцула, лемка, бойка. Завершує звернення до читачів Р. С. так: «Тому то для збагачення Вашого почуття краси, можливості оцінення нашого, рідного, продовження неперервного розвою народного мис-

тецтва уважно до всього придивляється, що гарне і цінне в нашому народі і примінює його помистецьки, як змога найбільше у щоденному житті. І то стане цеголкою у величавій будівлі народної, а тим самим вселюдської культури».

У рубриці «Ріжні вісти» (с. 18) знаходимо цікаві відомості про виставки українського мистецтва минулі і майбутні, щойно проєктовані. Голова Вистави Жіночого Мистецтва і Промислу, що відбувалася в Нью-Йорку у 1926 р. п. Грейс Герримен надіслала листа Секретареві Союзу Українок в Америці з чеком на дивіденди, як учасницям виставки зі словами: «З великою приємністю посилаю Вам цю дивіденду, бо Ваша цвітиста вистава праць Українок була найбільше інтересною для многих тисяч відвідувачів. Запрошую до участі в 1927 р.». Дирекція «Музею декоративних Мистецтв» в Парижі готує виставку українського мистецтва, яку повинен відкривати показ давніх та сучасних українських килимів. Всеукраїнський Історичний Музей ім. Шевченка пропонує виставки українського портрету, кераміки і килимарства. Ліга Миру й Свободи влаштовує у Парижі Інтернаціональну виставку ручних робіт і виробів народного мистецтва.

У п'ятому числі знаходимо статтю за підписом П.К.М. «Exlibris Олени Кульчицької» (с. 4—5) з ширшою інформацією про цей вид творчості, його збірки в музеях, зокрема й зображення книжкового знаку Савини Сидорович, знаної дослідниці народного мистецтва.

У шостому числі Ірина Гургула у статті «Народні вишивки» (с. 1—3) характеризує явище на підставі матеріалів збірки подружжя Бачинських. Їх фото доповнює публікацію. Пані Ольга передала у власність Національному музеєві у березні 1926 р. 1003 зразки вишиття з 31 галицького повіту. Найбільше пам'яток з Покуття, з бучацького, станіславівського і сокальського повітів. Збірка започаткована у 1914 р. Перші 400 зразків були зібрані серед воєнних виселенок у таборах Гмінду, які приготували для виставки праць виселенців, що відбулася у Відні у кінці 1915 р. На прохання Ольги Бачинської 300 селянок вишили з пам'яті найдавніші «з діда-прадіда» побутові візерунки, при цьому були записані їх місцеві назви та назви стібів. Ірина Гургула характеризує орнаментику пам'яток.

Олена Федак-Шепарович подає широкую публікацію до 25-ліття «Української Захоронки» у Львові (с. 4—5). Статтю оздоблюють графічні відзнаки товаристства, виконані Оленою Кульчицької. Ідею заснування дитячих садків висунула Наталя Кобринська ще у 1891 році на Жіночому Вічі у Стрию. Втілили її львівські жінки з «Клубу русинок». Першою головою «Захоронки» була Марія Грушевська. Мета організації — вберегти дітей з наймолодших літ від впливу вулиці — денационалізуючого і деморалізуючого.

Осипа З-ка у «Наше чергове завдання» (с. 6) — звертається до українських жінок, щоби дбали про чистоту української мови у родині. Це перше завдання для створення культурної єдності українців. Завдання учительки і попаді почерпнути господарську термінологію з народних назв і ловити з народних уст кожне нове слово, їх записувати і творити свої. Авторка закликає вивчати мову, старатися гарно говорити, послуговуватися тільки своїми словами, не калічити мови і не латати чужими зворотами. Текст доповнений коротким словничком місцевих і запозичених назв зі сфери жіночого господарства.

«Ріжні вісти» описують відкриття виставки збірки Ольги та Іллярія Бачинських у травні 1927 р. у Національному музеї у Львові. Була присутня п. Ольга. Виголосив промову І. Свенціцький. Зокрема згадану, що примусово виселені селянки тужили у таборах за домом. Ольга Бачинська запропонувала їм вишивати, що було і розрадою, і можливістю хоч дрібного заробітку. Відзначимо, що експозиція була доповнена світлинами вишивальниць.

«Ручні роботи» (с. 16—17) пропонують сорочку з Коболої Поляни на Гуцульщині: фото виробу, опис і канва узорів і мережок. Зауважено, що таке компонування зустрічається на Великій Україні, Буковині та Галичині.

У спареному сьомому-восьмому числі — продовження статті Ірини Гургули (І. Гургулівни) «Народні вишивки» з аналізом рослинного орнаменту та технік (с. 2—6).

У розповіді автора М. Ф. «Перед новим шкільним роком» (с. 6) з порадами, куди посилати дітей на навчання, згадані і мистецько-промислові школи з таким переліком фахів (ручні роботи, кравецтво, модлярство (головні убори), килимкарство, кошикарство, палітурництво (переплетничі), ювелірство, мистецька фотографія), також і фахово-доповнюючі школи. І у цій розповіді не проминули згадати про народне мистецтво: «Жінка витворила невичерпане багатство народного мистецтва, вона і нині повинна дбати про розвиток своїх мистецьких здібностей — а в такий спосіб може скорше запевнити собі життєву самостійність». Автор Р. Ш. поряд розповідає про фахові школи у Польщі, серед іншого — про курс ювелірно-емальєрський у Лодзі.

Рубрика «Ріжні вісти» (с. 24) містить численні відомості зі сфери культурного життя українців⁷, зокрема про виставку українського домашнього промислу в Народному Домі в Рудках (показано, зокрема, церковні шати, гапти, вишивки, народні строї, подушки, обруси, рушники, писанки старі й нові вироби з заліза і дерева).

«Нова Хата» рекламує «Гобеліновий декоративний килим в 11 красках» за рисунком графіка Роберта Лісовського, виконаного в майстерні «Гуцульського Мистецтва» в Косові (с. 25).

Дев'яте число на першій сторінці закликає до жертв на (!) ювілейний дар для Ольги Кобилянської з нагоди сорокаліття діяльності... на придбання хати, бо квартирує у півпідвальному приміщенні в румунській окупації («комірниця в сутеринах в румунській займанщині»).

Автор К. Б. подає надзвичайно цікавий матеріал у статті «Народні вишивки. Народна ноша» (с. 2) —

враження з подорожі по Румунії. Найперше — коротка характеристика вишиваних сорочок Буковини, зауважені зміни і в одязі, і в оздобленні. Подана інформація — як з такими явищами борються румуни. Щоби підняти в очах населення вартість народного одягу, зберегти його, збагатити і пожвавити народні промисли, румунська королева майже постійно одягнена в народне вбрання, а за її прикладом — і цілий двір. Навіть (за прикладом королеви) на всі свята, паради, бали всі дами двору, аристократки носять народний стрій. Кожна румунська хата інтелігента прикрашена народними виробами, одягають теж народне вбрання. В Бухаресті є крамниця народних виробів.

У статті «Дві виставки українського народного мистецтва» (с. 3) подана ширша інформація про уже згадані виставки у Нью-Йорку та в Рудках. З 27 вересня по 2 жовтня 1926 р. у готелі «Астор» відбувалася виставка жіночого мистецтва і промислу. Союз Українок в Америці влаштував українську кімнату. Всі визнали, що українська виставка була найкращою — показано вишивки, килими та гуцульські вироби. Вишивок наслали так багато, що змінювали їх всі сім днів виставки, дуже вдалим задумом була присутність дівчат у народних строях. Це все приваблювало відвідувачів, що купували вироби й розпитували про український народ. Попередньо уже був згаданий лист Голови виставки до Олени Лотоцької. У жовтні 1927 р. знову зорганізують аналогічну виставку, де також відбудеться українська концертна програма, яку транслюватиме радіо по усій Америці.

Виставка в Рудках влаштована за ініціативою Філії Сільського Господаря. Головою організаційного комітету став священник Семен Кульчицький. Мета заходу — перевірити стан розвитку домашнього промислу між українським населенням повіту і даною виставкою сприяти зросту пошани до народного вбрання, його поширенню і плеканню. Статтю супроводжують світлини з обох виставок.

Рубрика «Ріжні вісти» (с. 7) серед іншого повідомляє про Міжнародний XII-й Кооперативний Конгрес в Стокгольмі (серпень, 1927). Були там делегати і з Західної України, широко представлена кооперація Радянської України «з дуже чисельною та визначною участю у виставці преси». Західно-українська кооперація подала стенди з працями «Союзу Українок» щодо пропаганди кооперації серед жінок. Майстерня «Нової Хати» передала кілька

⁷ Напр. повідомлення про концерт С. Крушельницької: «В Парижі був український день, французи говорили: «Ви, українці, можете бути горді з Вашої пісні та Вашої артистки».

рушників з українською народною вишивкою, якими прибрали ці стенди. Вишивки викликали велике зацікавлення та визнання у делегатів Конгресу.

Десяте число «Нової Хати» розкриває стаття «Українське народне мистецтво на Хліборобській виставці в Стрию» (с. 1—2). Найперше автор зауважує, що велике прагнення до краси українці висловлюють не лише в пісні, але ще більш виразно — у народному мистецтві. Окрім досягнень хліборобів, виставки видавництв і часописів (бо «освіта, книжка і часопис — це передумова і невідлучний товариш доброго господаря і господарчого поступу») були показані праці кооперативів «Труд» зі Стрия та зі Львова, «Українське Народне Мистецтво» зі Львова, а також килими сестер Кульчицьких та збірка народних вишивок Ольги і доктора Іларіона Бачинських. Ширше показана продукція львівського кооперативу «У. Н. М.», діяльність якого розвивається, поширюється і здобуває щораз більше зацікавлення серед українців та чужинців і в Україні, і за її межами. Цінною рисою діяльності кооперативу є те, що при застосуванні народних вишивок і мережок у сучасних виробах дуже строго дотримуються точної передачі візерунку першовзірця. Другою цінною особливістю є спосіб організації праці. Вона зосереджена по селах у створених гуртках домашнього виробництва. Перший такий осередок заклала п. Іванна Білинська у с. Пчани Жидачівського повіту, навчивши 40 селянських дівчат різних народних стібів. Більшість вишивок «У. Н. М.» виготовлена саме у цьому селі.

Праці кооперативу зайняли дві кімнати. Одна була влаштована як їдальня, покриття стола («капа») і доріжка на креденс були «в яворівських мотивах»; гори подушок з низинкою (нізінною вишивкою) на «отомані», покритий гуцульським ліжником. «Кошиковий ґарнітур на веранду прибраний серветою на столі, подушками і накидками на фотеликах». Вікно мало «мережковані» завіси, на менших столиках — серветки, настільники, альбоми, оправлені в полотно з вишивками. Цілість облаштування доповнювали гобеленові макати «проекту і виконання» сестер Кульчицьких, гуцульські різьблені у дереві тарелі, глиняні вази на квіти. Друга кімната заповнена виробами за візерунками вишивок і мережок Великої України, стилізовані рушники на образи, вишивані золотом і сріблом, мережаний обрус з серветками

«до кави» та окремо великий стіл, повний різних виробів, у тому числі — вишивок, на продаж.

Автор статті резюмує: велике зацікавлення публіки працями «У. Н. М.» свідчить про правильність обраної дороги. При підтримці громадян кооператив зможе виконати велике завдання пропаганди народного мистецтва, плекання домашньої культури та творення джерел заробітку для сільського жіноцтва.

У рубриці «Ріжні вісти» (с. 8) інший автор подає доповнюючу інформацію про цю ж виставку. Зокрема, між килимами перше безперечно місце віддає працям сестер Кульчицьких. Килими і гобеленові макати розміщені в окремій кімнаті, кожна річ незвичайно оригінальна, за першовзирець обрано «стильові українські килими». Вироби дають «повну насолоду для вибагливих знатоків килимкарського мистецтва». Автор відзначає незвичайну працьовитість і «безвпинні студії пп. Кульчицьких над українським народним мистецтвом». Вони отримали багато замовлень. Великою популярністю користувалася виставка килимів «Гуцульського Мистецтва» з Косова колекція Бачинських, що зібрана в бараках виселенців в Гмінді. Вдалими були приклади застосування народного мистецтва до церковних виробів.

В одинадцятому числі вміщено кілька світлин (с. 3, 4, 5) з фрагментами експозиції «У. Н. М.» на сільськогосподарській виставці в Стрию.

Ширша стаття «Виставка української книжки» (с. 6) повідомляє про Свято Української книжки у Львові з урочистою академією, читанням доповідей. У виставці видань взяв участь, зокрема, Київський Науковий Інститут Книгознавства, товариство «Прогрес» за участі всіх українських та еміграційних осередків виставило понад 1000 експонатів. Відділ «драматичних» видавництв прикрашено оригінальними моделями театральних декорацій П. Холодного та П. Мурського. Наукове товариство ім. Шевченка представило великий вибір видань з Радянської України, були й видання Української Господарської Академії в Подєбрадах. Пластовий Улад показав свої видання та світлини, прикрасив виставку килимами з Пластової Килимарні в Косові. Виставлено більше 10 тисяч книг і часописів. *Та найприкріше, що відвідування виставки слабке: «У Львові, в столиці краю, при тій великій кількості української інтелігенції той цілковитий брак інтересу до книжки, це явище дійсно застрашує»* (виділення. — Р. Д.).

У дванадцятому числі передрукована передмова Миколи Макаренка (с. 6—8) до праці Григорія Павлуцького «Історія українського орнаменту» (Київ, 1927), а у рубриці «Ручні роботи» читачам пропонують три оригінальні рушники з Полтавщини, які відбито з книги професора Г.Г. Павлуцького і вже підготована канва.

У замітці «Святочні гостинці» (с. 19) автор М. Ф. зауважує, що ялинки в народі не знають, інтелігенція перебрала це від поляків. Миколая теж не наш звичай, не народний — а з Франції, поширився як дитяче свято в містах. При виборі подарунків автор закликає «сповняти культурну місію — поширювати на кожному кроці українське народне мистецтво». Радить дарувати книжки і мистецькі предмети. Діти повинні змалку привикати «до мистецької культури книжки». Забавки повинні готувати до майбутньої творчої праці, навчати цінувати працю людей і саму людину. Іграшки зі сфери нищення людей — жовніри, зброя, гармати — повинні зникнути з дитячого оточення.

У рубриці «Ріжні вісти» (с. 7) стисла розповідь про словінський журнал «Жіночий світ» (Трієст), який іноді, серед численних матеріалів на різноманітні теми, містить зразки народного мистецтва свого народу та інших слов'янських.

Згадано про двадцятилітні роковини смерті Марка Вовчка зі згадкою, що псевдо вигадав Пантелеймон Куліш, бо була непривітна й мовчазна, який також сказав про письменницю, що вона «випила весь сок і запах з квітів української мови».

Згадано про століття з часу виходу першого збірника українських пісень М. Максимовича, 60-літній ювілей «Просвіти», про вихід першого тому (1927 р.) Українських дум, упорядником якого є Катерина Грушевська, співробітник УАН. Цікавою бачимо інформацію про Кіно в Україні. Якщо у Західній Європі кіно здебільшого це «вульгарна розвага розрахована на поганий смак та низькі інстинкти», то на Радянській Україні кіно здійснює велику культурно-виховну роботу. Українська кіноорганізація ВУФК видає 15—20 фільмів у рік, цього року розпочала будову двох кінозалів у Харкові.

Завершує третій річник слово «Від Видавництва» (с. 20), де зокрема йдеться про мету журналу: прогнати з української хати чужі видавництва, дати жіноцтву свій журнал і заставити широкий його загал до співпраці. Головною ідеєю часопису буде і надалі

плекання народного мистецтва і домашньої культури. Редакція залучила до співпраці «визначних літературних робітників», завела переписку з журналами з Радянської України щодо надсилання матеріалів зі сфери українського народного мистецтва. На майбутнє «будитимемо в жінці її приспані творчі сили», щоби вона перестала бути «робучою машиною», а стала «творцем-мистцем». Редакція запрошує до співпраці усіх, хто «охочий доложити своїх рук до духовного збагачення нашого жіноцтва».

І не можемо не згадати, що і у цьому слові від видавництва знову звучить делікатне нагадування, одне з ду-у-уже численних впродовж усіх цих років виходу журналу, ... про надісланні залеглих передплат і поточних.

Третій річник «Нової Хати» містить чимало моделей одягу із застосуванням вишивки, гапту, нашивання кораликів і подібне. Зокрема, у першому числі — сукні з гаптом, камізьелька зі срібною коронкою і срібним гаптом, моделі з гаптом з золотих і срібних кораликів (с. 11, 14), одяг з вишивкою, гаптом і мережками (ч. 3, с. 15—16), п'яте число подає аналогічні моделі (с. 12—14), а також «візитову сукню» від А. К. на перші літні дні з низинною вишивкою зі світлиною виробу (с. 8), число 7/8 подає багато моделей літнього вбрання, оздоблених вишивкою (с. 11, 14—15). Численими є і пропозиції рубрики «Ручні роботи». Зазначимо, що усі зображені моделі і ручні роботи можна було замовити у кооперативі «У. Н. М.», це не були лише графічні вправи художників. Перше число заохочує виготовити власноруч або замовити прикраси на ялинку, полтавську серветку і подушечку з гуцульською низинкою. Мотив полтавської вишивки у докладному розкладі зі світлиною готового виробу. Сестри Кульчицькі пропонують доріжку з «правдивими придніпрянськими мережками і вишивкою гладдю», додаючи канвові зображення технік і фото готового виробу (№ 2, с. 16—17). Іванна Білинська з Пчан подає модель хлоп'ячої блузи, а М. С. — три способи викінчення краю виробів: широкою мережкою, вузькою мережкою, званою на Підгір'ї «цирка» і широкою закладкою. Подається графічне пояснення до виконання мережок і загальний вигляд серветок (№ 3, с. 16—17). У четвертому числі (с. 15—17) сестри Кульчицькі умістили докладні описи і рисункові зображення комплекту оздоб

вівтарної частини храму (покриття вівтаря, рушник на чашу) та графічне зображення загального вигляду з проєктованими тканинами вівтаря, іконостасу, тетраподу. У п'ятому числі (с. 16—17) подана серветка «в полтавському стилі» (гладь і мережка білими нитками) та крій сорочки з Долини Товмацького повіту, яку надала п. Ольга Бачинська. Число 7/8 подає загальний вигляд корсетки, її крій і опис, з кроєм і описом, яку надав музей НТШ у Львові, сестри Кульчицькі пропонують доріжку і обрус з буковинською вишивкою (с. 21—23). У дев'ятому числі уміщена серветка з перемітковою вишивкою з праць О. Бачинської, відданих до Національного музею у Львові з фотозображенням, тканин рушник (настільник) з Прикарпаття (з Невідко), буковинська килимова вишивка з канвовим розбором (с. 16—17). У десятому числі подано проєкт на порт'єри і серветку за мотивами вишивки з Мармарошського жупанату за книгою «Народное искусство Подкарпатской Руси» (Прага, 1925). Поряд уміщено світлини молодіці у вишиваній сорочці та мотиву з рукава цієї сорочки за зображенням зі згаданої книги. Це унаочнена вправа: як мотив з готового автентичного зразка вишивки застосувати до сучасного виробу (с. 16—17). Одинадцяте число пропонує гачковані вироби для найменших з докладним поясненням і графічними вказівками. Сестри Кульчицькі пропонують рушник з полтавськими мережками (загальний рисунок, фото виробу у процесі виготовлення і канва) — с. 16—17.

З вдалих графічних матеріалів у третьому річнику, окрім згаданих, є окладинка видання, фото дівчат-вишивальниць з с. Пчани (№ 10, с. 1).

Висновки

Часопис «Нова Хата» належав до ряду західноукраїнських видань першої половини ХХ ст., що боролися за українську ідею. Він був одним з вельми дієвих чинників у творенні національно-культурного феномену Галичини. Проте матеріали журналу мають не лише наукове значення як елемент минулого, у них відображений зокрема й суттєвий зріз мистецтвознавчої думки, запотребованої і сучасними дослідниками народного мистецтва, й дуже актуальної для нинішньої мистецької практики. «Чи може сприйняти, засвоїти й ефективно задіяти сучасне українське суспільство ці галицькі коди національної ідентичнос-

ті — справа нових інтерпретацій, нових інтенцій досягнути західноукраїнський досвід виживання українського етносу в умовах химерної багатомовності та експансії інших, хай і європейських, культур і цивілізацій» [6, с. 6]. Сам передрук матеріалів і практичних розробок «Нової Хати» у виданнях ХХІ ст. був би цінним для зацікавлення народним мистецтвом та його вправним застосуванням у сучасних виробках. Також організація кооперативів на зразок «Українського Народного Мистецтва» чи установ, подібних до колишнього Художнього фонду є нагально необхідним. Виховання розуміння особливостей національного декоративного мистецтва повинно стати обов'язковим від садочка і перших шкільних років.

Проте сучасне застосування традицій народного мистецтва повинно би піднятися на вищий щабель, ніж це було у наших щиро і високоповажних попередників. Пошана до національної окремішності, збереження національної неповторності узгоджується з Божими настановами. Перемішування народів, стирання національних відмін — це з традицій Вавилону. Там корениться інтернаціональна однаковість, у т. ч. й сучасна європейсько-американська, нівечення всякої згадки про національність аж до усунення рядка в посвідченні особи та у свідоцтві про народження. Для Господа є цінною кожна етнічно окремішня спільнота людей і Він Сам подбав про їх незнищенність. Про це найяскравіше свідчать різні мови П'ятдесятниці, присутність у відновленому світі викуплених кров'ю Христа «з усякого племені, і язика, і народу, і люду»⁸ [2, с. 1506; 3, с. 237; 1, с. 279], та що всіх їх однаково вчинено Божими царями і священниками⁹ [2, с. 1344—1345, 1488, 1502, 1506, 1508]. Таке високе покликання повинно спонукати кожного подбати про власне спасіння, зокрема і як представника певної національної спільноти, бо у кожній особі закарбовані її особливості. Актуальним завданням дослідників народного мистецтва повинен стати добір ознак, які би склали зміст нового національного мистецького вияву, що узгоджувався б з усіма Біблійними настановами. Григорій Сковорода радив: «Бери вершину і матимеш середину». Праг-

⁸ Об'явлення 5:9—10 — за І. Огієнком; у Куліша: «з усякого роду, і язика, і народу і поган», в Синодальному: «из всякого колена и языка, и народа и племени».

⁹ Біблія. Дії апостолів. 2:6—1; 1 Петра. 2:9; Об'явлення. 1:5—10; 5: 9—10; 7:9.

нення наших попередників стати рівноправними у колі вільних народів і сучасне — значно мілкіше: «хоча б відомими бути» — не стане досяжним попри свою дуже незначну присутність, якщо не прагнемо до вершинної мети: догодити Творцеві.

Цінний досвід «Нової Хати» належить запропонувати українському суспільству ХХІ ст. найкраще через докладний передрук все ще актуальних матеріалів для вичерпного засвоєння.

1. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета. Канонические. В Русском Переводе с Паралельными Местами. [Перепечатано с Синодального издания] / Всесоюзный совет евангельских христиан-баптистов. — М. : ВСЕХБ, 1988 г. — 925+292 с. : 4 карти.
2. Біблія або Книги Святого Письма Старого и Нового Заповіту / Британське і Закордонне Біблійне Товариство; [пер. з давньоєвр. і грец. Митрополит д-р Іларіон, пастор Василь Кузів, пастор Левко Жабко-Потапович і ін.]. — Лондон : БіЗБТ, 1962. — 1523 с. : 4 карти.
3. Святе Письмо Старого і Нового Завіту мовою русько-українською / Британське і Заграничне Біблійне Товариство; [пер. з давньоєвр. і грец. П.О. Куліш, І.С. Левицький, д-р І. Пулюй]. — У Берліні : Видане Британського і Заграничного Біблійного Товариства, 1925. — 825+249 с.
4. Андрусів С. Модус національної ідентичності: львівський текст 30-х років ХХ ст. / Стефанія Миколаївна Андрусів. — Тернопіль : Джура ; Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2000. — 340 с. : іл.
5. Витанович І. Історія українського кооперативного руху / Ілля Витанович, історико-філософська секція НТШ. — Нью-Йорк : Товариство української кооперації (ТУК), 1964. — 624 с. : іл.
6. Жулинський М. Культурологічний дискурс Галичини / Микола Жулинський // Андрусів С. Модус національної ідентичності. Львівський текст 30-х років ХХ ст. — Тернопіль : Джура ; Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2000. — С. 5—7.
7. К-а С. Українське Народне Мистецтво // Нова Хата. — 1927. — Ч. 1. — С. 18.
8. Кость Л. Ужиткове мистецтво Олени Кульчицької / Любов Кость // Олена Кульчицька / Національний музей у Львові ім. А. Шептицького. — Львів : Артклас, 2007. — С. 139—155.
9. Кость С. Західноукраїнська преса першої половини ХХ ст. у всеукраїнському контексті: засади діяльності, періодизація, структура, особливості функціонування / Степан Андрійович Кость. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2006. — 512 с.
10. Малицька К. У п'ятиліття совісної праці. 1925—1930 / Константина Малицька. — Нова Хата. — 1930. — С. 1—2.

11. Семчишин О. Штрих до творчого портрету О. Кульчицької / Олеся Семчишин // Народознавчі зошити. — 2001. — Ч. 1. — С. 49—58.
12. Сніцарчук Л. Українська преса Галичини (1919—1939 рр.) і журналістикознавчий дискурс / Лідія Сніцарчук. — Львів : Відділення «Науково-дослідний центр періодики» ЛННБУ ім. В. Стефаника, 2009. — 416 с.
13. Творимо українську моду / редакційна стаття // Нова Хата. — 1938. — Ч. 6. — С. 13.
14. Українська жінка в промислових кооперативах / редакційна стаття // Нова Хата. — 1926. — Ч. 6. — С. 7.
15. Якимчук Н. Художниця Олена Кульчицька і я / Наталія Якимчук // Народознавчі зошити. — 2001. — Ч. 1. — С. 148—155.

Romana Dutka

ON ETHNOLOGICAL THEMES IN THE COLUMNS OF «NOVA KHATA» («NEW HOME») MAGAZINE THROUGH 1925—1927

«Nova Khata» («New Home») had been an organ of «Ukrayinske Narodne Mystetstvo» («Ukrainian Folk Art») Lviv feminine manufacturing cooperative and belonged to the wide range of Western Ukrainian periodicals that at the first half of XX c. firmly stood for the national distinctness of Ukrainians under conditions of statelessness and expansion of foreign cultures. The cooperative worked on formation of peculiar Ukrainian modern style in clothing as well as in arrangement of homes and temples upon the basis of native traditional art. Launching the Ukrainian womanhood's active position had also been among principal tasks of the magazine.

Keywords: Lviv magazine «Nova Khata» («New Home»), women cooperative «Ukrainian Folk Art», Ukrainian fashion, Ukrainian embroidery.

Романа Дутка

НАРОДОВЕДЧЕСКАЯ ТЕМАТИКА НА СТРАНИЦАХ ЖУРНАЛА «НОВА ХАТА» 1925—1927

Журнал «Нова Хата» («Новый Дом») — орган львовского женского промышленного кооператива «Українське Народне Мистецтво» («Украинское Народное Искусство») — принадлежал к широкому кругу западноукраинских изданий первой половины XX в., которое отстаивало национальную обособленность украинцев в условиях без государственности и экспансии чужих культур. Кооператив работал над формированием своеобразного современного украинского стиля одежды и обустройства жилищ и храмов на основе истинно народного традиционного искусства и над формированием активной общественной позиции украинских женщин.

Ключевые слова: львовский журнал «Нова Хата», женский кооператив «Украинское Народное Искусство», украинская мода, украинская вышивка.